

Cuprins

TITLUL I PRELIMINAR	
SUBIECTELE DE DREPT CIVIL	7
Capitolul I – Subiectele de drept civil	7
Secțiunea I – Scurtă prezentare istorică asupra dobândirii de către oameni a calității de subiecte de drept	7
Secțiunea a II-a – Persoana fizică și persoana juridică – subiecte de drept civil. Reglementare legală.....	14
Secțiunea a III-a – Capacitatea civilă a persoanei.....	16
1. Noțiunea capacității civile	16
2. Caracterele juridice ale capacității civile	19
 TITLUL II	
PERSOANA FIZICĂ.....	23
Capitolul I – Capacitatea de folosință a persoanei fizice	23
Secțiunea I – Noțiunea și caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei fizice	23
1. Noțiunea capacității de folosință.....	23
2. Caracterele juridice ale capacității de folosință.....	24
Secțiunea a II-a – Conținutul capacității de folosință a persoanei fizice	27
1. Noțiunea și regulile de determinare a conținutului capacității de folosință	27
2. Îngrădirile capacității de folosință a persoanei fizice	29
Secțiunea a III-a – Începutul capacității de folosință a persoanei fizice.....	33
1. Momentul dobândirii capacității de folosință. Reglementare legală.....	33
2. Recunoașterea drepturilor copilului de la concepțiune	35
3. Timpul legal al concepțiunii	37
Secțiunea a IV-a – Încetarea capacității de folosință a persoanei fizice	37
1. Reglementare legală	37
2. Declararea judecătorească a morții	38
3. Comorienții	43
 Capitolul II – Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice	45

Secțiunea I – Noțiunea și caracterele capacității de exercițiu a persoanei fizice	45
1. Noțiune.....	45
2. Caractere juridice	47
Secțiunea a II-a – Felurile capacității de exercițiu.....	48
1. Considerații introductive.....	48
2. Lipsa capacității de exercițiu.....	49
3. Capacitatea de exercițiu restrânsă	52
4. Capacitatea de exercițiu deplină.....	56
5. Sancțiunea actelor juridice încheiate cu încălcarea dispozițiilor legale privind capacitatea de exercițiu a persoanei fizice.....	59
Capitolul III – Drepturile personalității	64
Secțiunea I – Noțiunea, natura și caracterele juridice ale drepturilor personalității.....	64
1. Noțiune și natură juridică	64
2. Caracterele juridice ale drepturilor personalității	65
Secțiunea II – Clasificarea drepturilor personalității.....	66
1. Reglementare legală.....	66
Secțiunea a III-a – Protecția juridică a drepturilor personalității umane.....	80
1. Reglementare legală.....	80
2. Mijloacele stabilite de Codul civil pentru apărarea drepturilor personalității umane.....	83
3. Măsuri provizorii	86
Capitolul IV – Atributele de identificare a persoanei fizice.....	89
Secțiunea I – Considerații generale cu privire la noțiunea și necesitatea identificării persoanei fizice. Natura juridică a atributelor de identificare.....	89
1. Noțiunea de identificare a persoanei fizice	89
2. Necesitatea identificării persoanei fizice.....	90
3. Natura și caracterele juridice ale atributelor de identificare	92
Secțiunea a II-a – Numele de familie. Prenumele și pseudonimul persoanei fizice.....	92
A. <i>Numele de familie</i>	92
1. Evoluția în timp a formării și dobândirii numelui	92
2. Principalele teorii cu privire la natura juridică a dreptului la nume.....	94
3. Noțiunea și structura numelui.....	96
4. Dobândirea și stabilirea numelui de familie	98

5. Modificarea numelui de familie	103
6. Deosebiri între modificarea și schimbarea numelui de familie.....	103
7. Modificarea numelui de familie ca urmare a modificării stării civile.....	105
8. Schimbarea numelui pe cale administrativă.....	116
9. Retranscrierea numelui de familie și a prenumelui	121
<i>B. Prenumele și pseudonimul</i>	122
1. Noțiunea și modul de stabilire a prenumelui	122
2. Noțiunea și caracterele juridice ale pseudonimului.....	124
Secțiunea a II-a – Domiciliul și reședința.....	126
<i>Domiciliul</i>	126
1. Noțiunea și caracterele juridice ale domiciliului	126
2. Importanța și dovada domiciliului.....	131
3. Felurile domiciliului.....	134
<i>Reședința</i>	144
1. Noțiunea și caracterele reședinței.....	144
2. Importanța și dovada reședinței.....	146
Secțiunea a III-a – Starea civilă și actele de stare civilă.....	147
<i>Starea civilă</i>	147
1. Noțiunea și caracterele stării civile.....	147
2. Conținutul stării civile.....	154
3. Actele de stare civilă. Scurtă prezentare istorică.....	155
4. Noțiunea actelor de stare civilă	158
5. Raportul dintre starea civilă și actele de stare civilă	163
6. Proba stării civile	167
<i>Organizarea stării civile</i>	170
1. Organele cu atribuții de stare civilă.....	170
2. Întocmirea și înregistrarea actelor de stare civilă ale românilor în străinătate și ale cetățenilor străini în România.....	173
3. Înregistrarea actelor și faptelor de stare civilă produse pe nave, aeronave ori în alte mijloace de transport	175
4. Răspunderea ofițerului de stare civilă.....	176
<i>Întocmirea actelor de stare civilă</i>	176
1. Noțiunea de înregistrare. Reguli generale privind înregistrările de stare civilă.....	176
2. Registrele de stare civilă.....	178
3. Certificatele de stare civilă.....	179
<i>I. Întocmirea actului de naștere</i>	180
1. Declarația de naștere.....	180
2. Termenele pentru declararea și înregistrarea nașterii.....	183
3. Înregistrarea tardivă a nașterii.....	184

<i>II. Întocmirea actului de căsătorie</i>	185
1. Declarația de căsătorie.....	185
2. Termenul legal pentru încheierea căsătoriei. Opoziții la căsătorie.....	187
3. Încheierea și înregistrarea căsătoriei.....	188
<i>III. Întocmirea actului de deces</i>	190
1. Declarația de deces.....	190
2. Termenul în care se înregistrează decesul.....	191
3. Înregistrarea decesului stabilit prin hotărâre judecătorească.....	192
<i>IV. Înscrierea mențiunilor în actele de stare civilă</i>	194
1. Reglementare legală.....	194
2. Noțiunea și procedura înscrierii de mențiuni în actele de stare civilă.....	194
3. Cazurile prevăzute de lege de înscriere a mențiunilor în actele de stare civilă.....	195
<i>V. Reconstituirea și întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă</i>	200
A. Reconstituirea actelor de stare civilă.....	200
1. Înțelesul noțiunii de reconstituire.....	200
2. Cazurile de reconstituire a actelor de stare civilă.....	201
B. Întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă.....	202
1. Înțelesul noțiunii de întocmire ulterioară a actelor de stare civilă.....	202
2. Cazurile de întocmire ulterioară a actelor de stare civilă.....	203
C. Procedura reconstituirii și întocmirii ulterioare a actelor de stare civilă.....	204
1. Reconstituirea și întocmirea ulterioară pe bază de dispoziție administrativă.....	204
2. Reconstituirea și întocmirea ulterioară a actelor de stare civilă pe bază de hotărâre judecătorească.....	205
<i>VI. Anularea, modificarea, rectificarea sau completarea actelor de stare civilă și a mențiunilor</i>	206
A. Anularea, modificarea ori completarea actelor de stare civilă.....	206
1. Reglementare legală.....	206
2. Noțiunea și cazurile de anulare a actelor de stare civilă.....	207
3. Procedura de anulare, modificare sau completare a actelor de stare civilă.....	210
B. Rectificarea actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe acestea.....	211
1. Noțiunea de rectificare.....	211
2. Deosebiri între rectificarea actului de stare civilă și acțiunea de stat (de stare civilă).....	213
3. Cazuri de rectificare a actelor de stare civilă.....	215

4. Procedura rectificării actelor de stare civilă.....	218
5. Efectele dispoziției de rectificare a actelor de stare civilă.....	220
Capitolul V – Ocrotirea persoanei fizice prin mijloace de drept civil.....	221
Secțiunea I – Considerații generale	221
1. Evoluția reglementării juridice a ocrotirii persoanei fizice	221
2. Noțiunea, categoriile de persoane care necesită ocrotire, precum și măsurile de ocrotire prevăzute de lege.....	227
Secțiunea a II-a – Ocrotirea minorului prin părinți.....	229
1. Noțiunea și principiile ocrotirii părintești	229
2. Conținutul ocrotirii părintești.....	232
3. Drepturile și îndatoririle copilului față de părinții săi	235
4. Exercițarea ocrotirii părintești	236
5. Răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a ocrotirii părintești	237
6. Ocrotirea minorului în situații speciale	239
Secțiunea a III-a – Ocrotirea minorului prin tutelă	242
1. Noțiunea și caracterele juridice ale tutelei	242
2. Principiile tutelei.....	243
3. Cazurile de instituire a tutelei	244
4. Deschiderea tutelei. Desemnarea și numirea tutorelui	245
5. Consiliul de familie.....	246
6. Exercițarea tutelei	247
7. Încetarea tutelei.....	252
8. Răspunderea tutorelui.....	253
9. Ocrotirea minorului prin curatelă.....	254
Secțiunea a IV-a – Ocrotirea persoanei fizice prin interdicție judecătorească.....	255
1. Noțiunea și condițiile de fond pentru punerea sub interdicție judecătorească a persoanei fizice	255
2. Procedura de punere sub interdicție	258
3. Efectele punerii sub interdicție.....	259
4. Încetarea interdicției	260
Secțiunea a V-a – Ocrotirea persoanei fizice prin curatelă	260
1. Noțiunea și clasificarea curatelelor.....	260
2. Cazurile de instituire a curatelei persoanelor capabile	262
3. Competența și procedura de instituire a curatelei.....	262
4. Conținutul curatelei	263
5. Înlocuirea curatorului și încetarea curatelei	264
6. Asistența socială a persoanelor vârstnice.....	265

TITLUL III**PERSOANA JURIDICĂ.....266**

Capitolul I – Considerații generale cu privire la calitatea de drept civil a persoanei juridice266

Secțiunea I – Noțiunea, elementele constitutive, clasificarea și fundamentul juridic al persoanei juridice266

1. Noțiunea și elementele constitutive ale persoanei juridice266

2. Conținutul elementelor constitutive ale persoanei juridice.....269

3. Clasificarea persoanelor juridice.....271

4. Fundamentul juridic al persoanei juridice.....272

Capitolul II – Înființarea persoanei juridice277

Secțiunea I – Modurile de înființare a persoanei juridice277

1. Considerații generale.....277

2. Modurile de înființare a persoanei juridice278

3. Înregistrarea persoanei juridice.....281

4. Nulitatea persoanei juridice283

Capitolul III – Capacitatea civilă a persoanei juridice.....286

Secțiunea I – Capacitatea de folosință a persoanei juridice286

1. Noțiunea și caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei juridice286

2. Începutul capacității de folosință a persoanei juridice.....288

3. Conținutul capacității de folosință a persoanei juridice289

Secțiunea a II-a – Capacitatea de exercițiu și funcționarea persoanei juridice.....292

1. Noțiunea și data dobândirii de către persoana juridică a capacității de exercițiu.....292

2. Funcționarea persoanei juridice.....294

3. Participarea persoanei juridice la circuitul civil.....295

4. Unele reguli speciale privind răspunderea civilă a persoanelor de drept public.....297

Capitolul IV – Identificarea persoanei juridice298

Secțiunea I – Noțiunea și necesitatea identificării persoanei juridice298

1. Noțiune. Reglementare legală.....298

Secțiunea a II-a – Natura și caracterele juridice ale atributelor de identificare a persoanei juridice299

1. Natura juridică.....299

2. Caracterile juridice ale atributelor de identificare.....	300
Secțiunea a III-a – Clasificarea și enumerarea atributelor de identificare a persoanei juridice	300
1. Clasificarea atributelor de identificare a persoanelor juridice.....	300
2. Enumerarea atributelor de identificare a persoanei juridice	301
Capitolul V – Reorganizarea persoanei juridice.....	306
Secțiunea I – Noțiunea și modurile de reorganizare a persoanei juridice	306
1. Noțiunea de reorganizare.....	306
2. Modurile de reorganizare a persoanei juridice	307
Secțiunea a II-a – Fuziunea.....	309
1. Noțiunea de fuziune	309
2. Efectele fuziunii	309
Secțiunea a III-a – Divizarea	310
1. Noțiunea și formele divizării.....	310
2. Efectele divizării	310
Secțiunea a IV-a – Transformarea.....	312
1. Noțiunea de transformare.....	312
2. Efectele transformării.....	313
Secțiunea a V-a – Data transmiterii drepturilor și obligațiilor în cazul reorganizării. Opoziții la reorganizare.....	313
1. Data transmiterii drepturilor și obligațiilor în cazul reorganizării	313
2. Opoziții la reorganizare.....	314
Capitolul VI – Încetarea persoanei juridice.....	315
Secțiunea I – Noțiunea și modurile de încetare a persoanei juridice	315
1. Noțiunea de încetare a persoanei juridice	315
2. Modurile de încetare a persoanei juridice	315
3. Data încetării personalității juridice	316
Secțiunea a II-a – Dizolvarea persoanei juridice.....	316
1. Noțiunea de dizolvare	316
2. Cauzele de dizolvare și clasificarea lor.....	317
Secțiunea a II-a – 1. Efectele dizolvării.....	319
2. Conținutul lichidării.....	320
3. Destinația bunurilor rămase după lichidare.....	321
Secțiunea a III-a – Desființarea persoanei juridice.....	322
1. Reglementare legală	322
2. Efectele desființării	323
Bibliografie selectivă.....	325

TITLUL I PRELIMINAR

SUBIECTELE DE DREPT CIVIL

Capitolul I

Subiectele de drept civil

Secțiunea I

Scurtă prezentare istorică asupra dobândirii de către oameni a calității de subiecte de drept

Pe toate treptele de dezvoltare a societății, de la apariția statului și dreptului și până în zilele noastre, omul s-a manifestat și continuă să se manifeste în raporturile sale de drept civil, de altfel ca în toate celelalte relații sociale la care participă, atât în mod individual, cât și în colectiv, prin gruparea în forme organizate ca persoane juridice, în condițiile legii.

Raportul juridic este un raport social reglementat și sancționat de o normă juridică. Elementele componente ale oricărui raport juridic sunt subiectele, conținutul și obiectul. Subiecte ale oricărui raport juridic, inclusiv ale raportului juridic civil sunt oamenii, ființe sociale, între care se stabilesc anumite relații sociale care, fiind reglementate de normele de drept, devin raporturi juridice.

Termenul de persoană, în terminologia dreptului, are o semnificație metaforică. El provine din limba latină în care, în limbajul teatrului antic, cuvântul *persona* avea o dublă semnificație: pe de o parte, desemna masca pe care actorul o purta, pe scenă, în timpul spectacolului, iar, pe de altă parte, rolul pe care acesta îl juca în spectacol. Prin extensie, s-a dat cuvântului *persona* înțelesul de rol pe care omul îl ocupă în societate.

Semnificația juridică a cuvântului persoană este omul – subiect al raporturilor juridice și titular de drepturi și obligații. Omul și numai omul, privit fie în mod individual, fie în colectiv, ca persoană juridică, are calitatea de persoană fizică ori juridică, participant ca subiect de drept civil la raporturile juridice¹. Omul este singurul subiect al raporturilor juridice, deoarece conduita umană constituie obiect al reglementării, prin norme juridice, a relațiilor sociale². Într-adevăr,

¹ D. Lupulescu, A.M. Lupulescu, *Atributele de identificare ale persoanei fizice*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 22.

² M. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 9.

orice normă juridică prevede o anumită conduită, adică un complex de drepturi și obligații, conduită cerută oamenilor în anumite împrejurări, a cărei nerespectare presupune aplicarea de sancțiuni. Pe de altă parte, drepturile reprezentând interesele oamenilor, interese protejate prin lege în raporturile dintre aceștia, este firesc ca titular al acestor drepturi și obligații să nu poată fi decât omul. „Destinatarul oricărui drept – scria cu mult timp în urmă Ihering – este omul, pentru că orice drept corespunde cu un interes al omului”.

În înțelesul dreptului privat, termenul de persoană desemnează noțiunea de subiect al raporturilor juridice civile, de ființă umană susceptibilă a fi titulară de drepturi și obligații.

Participarea la viața juridică a oamenilor în calitate de subiecte ale raporturilor juridice civile are loc, așadar, fie în mod individual, ca persoane fizice, fie în mod organizat, în condițiile stabilite de lege, ca persoane juridice. În ceea ce privește persoanele juridice ca subiecte de drept, în literatura juridică s-a arătat că „Alături de om, persoană în sens juridic, mai sunt și persoanele morale, ființe ale rațiunii, create de lege și susceptibile de drepturi și îndatoriri. Și în acest caz, vom vedea că tot omul este subiectul juridic, căci ceea ce caută a se realiza prin creațiunea persoanelor morale este ideea unei proprietăți colective, ideea unei proprietăți care nu aparține scopului individual al unei persoane, ci aparține unui scop de interes general”¹. Este vorba, așadar, de a se da o formă juridică unui colectiv de oameni, adică de a se acorda posibilitatea acestui colectiv de oameni de a participa la viața juridică, în calitate de subiect de drept, titular de drepturi și obligații.

Persoană fizică este orice ființă umană care este susceptibilă de a avea drepturi și obligații, adică de a figura ca subiect de drept într-un raport juridic civil. Codul civil în art. 25 alin. (2) formulează următoarea definiție noțiunii de persoană fizică: „Persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și obligații civile”. Din această definiție rezultă, înainte de orice, că persoana fizică este prin natura ei o ființă umană. Cu alte cuvinte, calitatea de persoană fizică este inherentă omului și se prezintă pentru fiecare ființă umană, în parte, ca fiind aptitudinea de a fi titular de drepturi și obligații civile. Calitatea de persoană a omului începe, fără excepție, odată cu nașterea și încetează prin moarte.

Elementele în baza cărora Codul civil formulează conceptul de persoană fizică, sunt, așadar, existența omului privit individual ca participant la raporturile juridice, precum și aptitudinea recunoscută de lege de a fi titular de drepturi și obligații civile. Orice om are calitatea de subiect de drept, are personalitate juridică, deoarece în drept nu se concep inegalități individuale. Calitățile

¹ G. Plastara, *Curs de drept civil român*, vol. I, Ed. Cartea Românească, București, p. 107.

particulare (inteligență, poziție socială etc.) ale ființei umane nu joacă niciun rol în crearea unui raport juridic de drept civil. Pentru a participa la viața juridică în calitate de subiect de drept, persoana fizică – omul – trebuie să îndeplinească o singură condiție: să existe. „Calitatea de subiect de drept civil nu poate fi separată de calitatea de persoană fizică, de om; orice om este subiect de drept civil. Această stare de drept este rezultatul unei evoluții îndelungate a omenirii, care a fost consfințită numai după anul 1789”¹.

„Noțiunea de personalitate nu constituie o creațiune a naturii, ci un concept juridic izvorât ca toate conceptele juridice din experiența vieții sociale, și supus ca atare acelei aprecieri colective, acelei limitări și reglementări care este caracteristică ordinii juridice, adică normelor de drept pozitiv. Ființa omenească – adaugă același autor – nu e o persoană pe terenul dreptului decât în măsura în care puterile sale sunt recunoscute de societate ca susceptibile de a crea o armonie și de a îndeplini prin liberul lor avânt funcțiuni sociale”².

Recunoașterea calității de persoană fizică a oricărei ființe umane este rezultatul unui îndelungat proces de dezvoltare legislativă. Privită în evoluția sa istorică, calitatea de subiect de drept a oamenilor, ca și vocația acestora de a fi purtători de drepturi și obligații au suferit transformări importante atât sub aspectul sferei oamenilor ce puteau avea această calitate, cât și sub aspectul întinderii drepturilor și obligațiilor ai căror titulari puteau fi. Astfel, sclavii erau supuși regimului juridic al bunurilor și neavând calitatea de persoană, nu puteau participa la raporturile juridice. Pedepsa cu moartea aplicată unui sclav de către stăpânul său a constituit timp de mai multe secole un fapt obișnuit, fără ca statul să intervină în relațiile dintre stăpân și sclav. Lupta sclavilor împotriva stăpânilor, ca și interesul acestora din urmă în a-și asigura forța de muncă și a spori productivitatea muncii au dus, după trecerea unei îndelungate perioade de timp, la luarea unor măsuri de ordin juridic prin care au fost aduse unele îmbunătățiri regimului juridic al sclavilor³. Toate aceste răscoale au avut ca principal obiectiv dobândirea libertății, adică a statutului juridic de om liber.

Trecerea la relațiile de producție feudale a produs o schimbare în regimul juridic al sclavilor cărora li s-a recunoscut o personalitate juridică limitată. Sclavii au fost înlocuiți cu iobagii asupra cărora feudalul avea o proprietate incompletă.

Din punct de vedere social-economic și al largirii sferei subiectelor de drept, orânduirea feudală a reprezentat un progres față de cea sclavagistă. Iobagul era legat de pământ, el putea fi vândut numai odată cu pământul. Sub

¹ E. Lupan, *Drept civil. Persoana fizică*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 11.

² M.B. Cantacuzino, *Curs de drept civil*, ed. a II-a, Ed. Ramuri, Craiova, p. 60.

³ Prima răscoală de proporții și de durată a avut loc în Imperiul roman, în Sicilia, începând cu anul 140 î.H., urmată, în anii 74-71 î.H., de cea condusă de Spartacus.

aspect juridic, progresul față de orânduirea sclavagistă l-a constituit recunoașterea calității de subiect de drept iobagului¹.

Deși, în feudalism s-a făcut un pas înainte în direcția lărgirii sferei subiecților de drept și a întregirii calității de subiect de drept a oamenilor, totuși Codul Caragea împărțea „obrazele”, adică persoanele, în slobozi, robi și sloboziți, iar robii aveau aceeași situație juridică ca și animalele². Robia a fost desființată în Moldova în anul 1855, iar în Țara Românească în anul 1856.

În această perioadă, deși iobagii nu aveau niciun drept asupra pământului pe care îl lucrau, ei aveau gospodăriile lor, iar în anumite cazuri vite și chiar inventar agricol. Viața lor nu mai depindea de bunul plac al stăpânului, iar cu privire la bunurile iobagului, drepturile stăpânului erau limitate³.

În țara noastră iobăgia a fost desființată prin Legea rurală din 14 august 1864, adoptată la inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a lui Mihail Kogălniceanu.

În egală măsură, în vechiul drept francez era reglementată instituția morții civile. Aceasta reprezenta o ficțiune a legii, în virtutea căreia o persoană care trăia era considerată moartă din punct de vedere juridic. Moartea civilă era nu numai consecința pedepsei capitale, dar și cea a pedepsei cu munca silnică pe viață sau cu deportarea; condamnatul, deși în viață, era considerat mort, principalele efecte fiind deschiderea succesiunii, desfacerea căsătoriei și pierderea drepturilor civile și politice. Instituția morții civile a fost reglementată și în Codul lui Napoleon, însă a fost desființată în Franța în 1854, iar Codul nostru civil nu a mai preluat-o.

Începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu punerea în aplicare a Codului civil de la 1864, în legislația noastră s-a conturat calitatea de subiect de drept a omului, foarte apropiată de accepțiunea de astăzi. Astfel, în dreptul român a fost consacrat principiul potrivit căruia orice om se naște liber și cu facultatea de a avea drepturi și obligații; orice om este o persoană fizică în sens juridic, iar limitele personalității sale sunt nașterea și moartea.

Alături de persoanele fizice au avut calitatea de subiecte ale raporturilor juridice civile și persoanele juridice, ca subiect colectiv de drept civil.

În istoria dreptului aplicat pe teritoriul țării noastre, prima și cea mai importantă persoană juridică, tipică pentru dreptul sclavagist, a fost statul⁴. Calitatea de

¹ C. Stătescu, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 40.

² M.A. Dumitrescu, *Manual de drept civil*, Ed. Librăria Alcala&Comp., București, 1920, p. 34.

³ I. Christian, *Capacitatea de folosință*, în lucrarea colectivă *Persoana fizică în dreptul RPR*, Ed. Academiei, București, 1963, p. 22.

⁴ I. Christian, *Teoria persoanei juridice*, Ed. Academiei, București, 1964, p. 51.

subiect de drept civil a statului se întemeia pe existența unei organizări și a unui patrimoniu propriu care îi permiteau să participe la circuitul civil ca persoană juridică, iar în virtutea suveranității nu era supus niciunei restricții de ordin formal, juridic pentru a lua ființă și a funcționa.

Alături de stat, persoane juridice au fost subdiviziuni ale statului ca municipiile, coloniile, precum și diferitele colegii, ca de exemplu colegii ale preoților, funcționarilor și meșteșugarilor¹. Ele erau organizate și funcționau în baza unor statute proprii, fiind administrate de persoanele fizice ce le compuneau, alese potrivit statutului lor de funcționare, și își încetau existența prin atingerea scopului pentru care au fost înființate, dacă desfășurau activități potrivnice ordinii de stat sclavagiste, precum și prin scăderea numărului membrilor sub cel minim stabilit prin statut. Tuturor acestor persoane juridice existente pe teritoriul Daciei li se aplica legislația romană².

În orânduirea feudală, corespunzătoare noilor relații de producție și sociale, au continuat să ia ființă noi persoane juridice. În această perioadă, biserica avea un rol preponderent în toate domeniile vieții sociale și economice. Datorită acestei poziții preponderente a bisericii, principalele persoane juridice ale orânduirii feudale erau așezămintele bisericesti (biserici, mănăstiri, episcopii, mitropolii etc.). Ca subiecte de drept aceste așezăminte erau fundații, ele fiind principalele subiecte colective de drept civil ale acestei perioade. Patrimoniul așezămintelor bisericesti era format dintr-o avere imensă, ceea ce le permitea să desfășoare o activitate economică intensă. Astfel, pentru a da un singur exemplu, mănăstirea Cozia, zidită în anul 1388, înzestrată de Mircea cel Bătrân, avea în secolul al XVI-lea un domeniu care se compunea din 37 de sate, 12 mori, 7 bălți, o stradă în Râmnic și 10 case la Târgoviște.

Având în vedere activitatea economică desfășurată de fundațiile bisericesti, ele participau în circuitul civil ca subiecte de drept la foarte multe și tot mai variate raporturi juridice de drept civil și de drept procesual civil (legate, donații, vânzări-cumpărări, schimburi, închirieri etc.).

Până la adoptarea Codului Calimach, reglementarea juridică a fundațiilor bisericesti a fost fragmentară și nesistematizată. Acest cod, printr-o serie de texte, le consacră personalitatea și a reglementat atât condițiile de existență, cât și conținutul capacității de drept a acestora.

În afara așezămintelor bisericesti au mai fost considerate persoane juridice (morale) școlile, așezămintele de binefacere (aziluri, orfelinate), spitalele, frățiile și breslele de meșteșugari, ghidele de negustori, precum și asociațiile de calfe.

¹ D. Tudor, *Istoria sclavagismului în Dacia romană*, Ed. Academiei, București, 1957, p. 154.

² E. Lupan, *Drept civil. Persoana juridică*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 10.

Cu privire la reglementarea legală a persoanelor juridice din această perioadă istorică, unele referiri sumare și fragmentare erau cuprinse în legislația acelor timpuri, cum ar fi pravila lui Vasile Lupu, care cuprindea unele aspecte privind apărarea proprietății bisericilor, pravila lui Matei Basarab, în care erau cuprinse norme juridice privitoare la îndeplinirea condițiilor materiale și formal-juridice de întemeiere a bisericilor și mănăstirilor, iar mai târziu în Codicele lui Andronache Donici¹. Breslele au existat la noi încă înainte de anul 1367, ele fiind menționate într-un act al orașului Bistrița din ianuarie 1367, iar cu un an anterior au fost reînnoite statutele breslelor din orașele Sibiu, Sighișoara, Sebeș și Orăștie².

Destrămarea orânduirii feudale și apariția zorilor societății capitaliste au lărgit în mod considerabil câmpul de activitate al comerțului, luând o amploare însemnată meșteșugurile, iar în agricultură s-a dezvoltat sistemul luării în arendă a terenurilor și a apărut munca salariată. Toate acestea au determinat adoptarea unor noi reglementări juridice cu privire la persoanele juridice.

Primul act normativ prin care s-a consacrat o reglementare generală a persoanei juridice, în țara noastră, a fost Codul Calimach, în vigoare în Moldova între 1817 și 1865, respectiv anul în care a fost pus în aplicare Codul civil³. Caracteristic pentru acest act normativ este faptul că s-a dat reglementare juridică unor subiecte colective de drept civil care au luat ființă în cadrul unor relații sociale mai largi, cum ar fi, spre exemplu, transformarea vechilor confrerii pastorale în asociații de oieri, denumite tovărășii, care puteau fi înființate numai în condițiile stabilite de către acest cod. Din prevederile Codului Calimach rezultă ca fiind persoane juridice (persoane moralicești) statul, societățile, mici sau mari, tovărășiile, breslele meșteșugarilor, obștiile, bisericile, mănăstirile, fundațiile și instituțiile de stat.

Cu toate acestea, Codul civil din anul 1864, ca și Codul francez ce i-a servit de model, nu a cuprins o reglementare sistematică și atotcuprinzătoare a persoanei juridice, mărginindu-se ca, în mod fragmentar, în unele texte răzlețe să facă referiri la persoana juridică. Codul civil n-a cuprins dispoziții cu privire la condițiile de fond și formal-juridice pentru înființarea persoanelor juridice și nici în privința conținutului capacității acestora, cu excepția alin. 2 al art. 475, potrivit căruia „Bunurile care nu sunt ale particularilor sunt administrate și nu

¹ I.M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiuirile României vechi și cele câte s'au promulgat de la 1 ianuarie 1875 și până la finele anului 1885: Legi, tratate, decrete*, vol. 3, Tipografia Academiei Române, București, 1885, p. 17; coord. I. Ceterchi, *Istoria dreptului românesc*, Ed. Academiei, București, 1980, p. 103.

² Șt. Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul XVI*, Ed. Academiei, București, 1954, p. 76.

³ Fără a fi o copie sau o traducere a Codului civil austriac, Codul Calimach are o reglementare asemănătoare acestuia. În legătură cu deosebirile de fond și de formă dintre cele două acte normative, a se vedea A. Rădulescu, *Izvoarele Codului Calimach*, Academia Română, București, Cultura națională, 1927, p. 20; în același sens, I. Christian, *op. cit.*, p. 93.